

ЗНАЧАЈ ЕВАЛУАЦИЈЕ БИБЛИОТЕКА У АКРЕДИТАЦИЈИ УНИВЕРЗИТЕТА У САД: приказ

Софија Којевић

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“

Госпођа Beverly P. Lynch са University of California, Los Angeles, на COBISS конференцији 2006. представила је рад о значају библиотеке у евалуацији универзитета у САД. У евалуацији библиотека и улога коју та евалуација има у акредитацији универзитета кључну улогу имају стандарди. Број запослених у библиотекама и информационим центрима у многоме је већи од броја предавача и истраживача у тој области. Има око 60 000 библиотекара који су чланови Америчке библиотечке асоцијације (ALA). Од тог броја око 3 000 су истраживачи у пољу библиотекарства а око 1 500 су чланови асоцијације за Едукацију у библиотекарству и информационим наукама (ALISE). Ова група се бави проналажењем решења за практичне проблеме а то доводи до тога да су амерички библиотекари веома мало заинтересовани шта се дешава у библиотекама ван САД-а.

Један од примера који подкрепљује ову тврдњу је и то да су оба међународна часописа за библиотекарство и информационе науке, IFLA Journal и Libri, објавила чланке о библиотечким стандардима и интересантне студије о библиотекама у различитим земљама, али све то ни мало није утицало на развој библиотекарства у САД. Једини изузетак су наравно библиографски стандарди. Исти је случај и у високом образовању. У САД су написани одлични радови у којима се упоређују универзитети у различитим земљама, али ти радови нису довољно познати у САД, нити су имали утицај на структурисање високог образовања

у САД. На ово утиче и то што се у САД ставља акценат на индивидуална достигнућа, па се то одражава и на израду стандарда за библиотеке.

Постоји још један разлог због кога не постоје национални стандарди за акредитацију, а то је због непостојања централизоване научне организације за високо образовање. Иако на високо образовање и политику која се односи на колеџе и универзитете утиче политика на државном и националном нивоу, ове институције ипак нису под утицајем државе.

Акредитација универзитета у САД

Најбитнија тачка акредитације колеџа и универзитета у САД је саморегулација. Акредитација није контролисана од стране државе, али је зато овај процес одређен од стране институција које имају чланство у једној од шест регионалних асоцијација. Чланови тих институција су установили критеријуме на основу којих се прави евалуација институција. У САД има око 4 000 институција за високо образовање. Оне су јавне и приватне. Универзитети нуде различите врсте диплома: колеџи који трају 2 године, колеџи који нуде мастерс и бечлерс дипломе, дипломе доктора наука. Свака од ових институција члан је једне од шест регионалних асоцијација за акредитацију. Критеријуми утврђени од ових асоцијација су веома флексибилни, тако да би сваки факултет могао да се учлани. Критеријуми и процес варирају од регије до

регије али сви постављају евалуацију факултета у оквиру могућности и циљева самих факултета.

Све институције морају да прикажу при евалуацији своје ресурсе као што су степен факултетских диплома, број књига у библиотеци, висину буџета итд. Претпоставка је да су ови елементи који су названи *инпут* мерама, директно одговорни за успех факултета. Међутим спољни чиниоци, нарочито они који дају новац за високо образовање и они који запошљавају наставни кадар су све више скептични у оцени квалитета базираној на ресурсима. Они траже да се осигура квалитет. Почели су да наглашавају да је образовање један континуирани процес који се не завршава када студент напусти школу, тако да су агенције за акредитацију да би одговориле на ове захтеве, почеле да мисле како о учењу тако и о предавању као и о начинима за оцењивање предавања и ефикасност истраживања. За библиотекарe је било важно да се стандарди помере од увреженог мишљења да се величина библиотеке узима као мера за могућност студената да приступе интелектуалним ресурсима. Као додатак адекватним ресурсима, факултети морају да прикажу да постижу одређене резултате, и морају да прикажу своје умеће и капацитет да подрже те резултате у сваком тренутку. Ова померања доводе до већег изазова за библиотеке које служе факултетима и у многоме су допринеле развоју библиотечких стандарда.

Инпут, аутпут и резултати су термини који се користе у процесу акредитације и у контексту развоја библиотечких стандарда. Дефиниције ових термина је усвојила Асоцијације колеџа и Научних библиотека (ACRL) 1998. године и сада су база за сав каснији рад на стандардима за библиотеке у САД.

Инпут – односи се на новац, простор, лекције, опрему и запослене који могу да побољшају рад у библиотеци.

Аутпут – служи да се квантификује урађени посао. Приказује број књига који цир-

кулише, број датих одговора на референтна питања.

Резултати – показатељ су на који начин су се корисници библиотеке променили као резултат њиховог коришћења библиотеке и библиотечких ресурса и програма.

Инпут и аутпут мере су добро развијене. Они се базирају на томе да библиотеку стављају у контекст сервиса или испомоћи факултету. На другој страни резултати имају, у својој бази индивидуу. Мерења резултата нису добро развијена, али се на том пољу много ради.

Стандарди за библиотеке

Професија библиотекара има дугу историју активности везаних за развој библиотечких стандарда. Постоје три опште врсте стандарда који су усвојени и објављени:

1) Генерални библиотечки стандарди као стандарди IFLA за универзитетске библиотеке, UNESCO-ве смернице за предавање маркетинга у обуци библиотекара, документариста и архивиста, и други разни стандарди усвојени од ALA и других професионалних удружења широм света.

2) Правила за рад, која могу да буду доследно примењена али која неће увек произвести идентичне резултате. Примери су Англо-америчка правила за каталогизацију или MARC формат.

3) Технички стандарди, којих се стриктно треба придржавати ако се жели размена информација. Стандарди издати од међународне организације за стандарде (ISO) из Женева или стандарди усвојени од стране Националне Организације за Информационе Стандарде из САД.

Процес и методи коришћени у развоју стандарда за евалуацију библиотека су се променили веома мало током година. Методе укључују и утврђивање које библиотеке су уопштено добро радиле, да би се онда оне користиле као група за поређење са другим библиотекама.

а) Стандарди базирани на инпут мерама

Развој стандарда за факултетске библиотеке у САД има своју базу у раним напорима за акредитацију академских институција. Постоји општи договор на које инпут мере треба да се односе стандарди. У питању су величина колекција, проценат новца намењен универзитету који ће бити коришћен за библиотеку, број места за кориснике у библиотеци и други подаци везани за објекте, број и стручну спрему запослених, услуге које библиотека нуди и изјаве о библиотечкој администрацији.

Што се тиче покушаја да се створе међународни стандарди о инпут мерењима, на њима је радила IFLA, али су ти покушаји били неуспешни.

б) Стандарди базирани на аутпут мерама

У САД је опао интерес за развојем стандарда за библиотеке на националном нивоу. Постоје два разлога. Први је стални интерес за развој и коришћење аутпут мерења за учинак рада библиотека. Иако се прихвата важност ресурса за рад, библиотекари морају да прикажу како одговарају на захтеве корисника. Траже се мере ефективности у апликацији ресурса за библиотечке сервисе. Процењене су норме за циркулацију (број издатих публикација) и доступности материјала (мери се време које корисници потроше док добију тражене публикације). Величина објекта и коришћење библиотеке израчунавају се према броју корисника библиотеке и преко коришћења библиотеке на даљину (број корисника који приступа библиотеци преко интернета). Овом сегменту коришћења библиотеке поклања се све више пажње, као и коришћењу информационих сервиса. Ова аутпут мерења стављена су у контекст појединачних библиотека и вођена су посебним циљевима које свака библиотека себи зацртава. Помоћ у развоју свих ових различитих прорачуна пружале су различите библиотечке организације, али се ипак и даље нису појавили национални стандарди.

Године 2004. модел библиотечких стандарда за академске библиотеке у САД потпуно се променио. Уместо посебних стандарда за све врсте високошколских библиотека ACRL је предложио и усвојио „Стандарде за библиотеке у високом образовању“. Овај стандард су развили стручњаци за библиотекарство. О овом документу пре његовог усвајања дуго се дискутовало.

Овде се ставља акценат на добар менаџмент, али се важност инпут и аутпут мера не напушта. Такође се тражи стално поређење са институцијама истог типа. То важи и за библиотеке. Велика пажња се поклања циљевима саме библиотеке. Овај стандард не дозвољава да нико ван универзитета одлучује о броју запослених нити о величини колекција или буџета. Уместо тога свака библиотека мора да одлучи које су примарне потребе њених корисника, да направи програме и сервисе који ће подупрети те потребе а онда да убеди менаџмент универзитета да су им сви ти ресурси неопходни. У задње време од библиотека се тражи да докажу да су њихови корисници задовољни услугама и сервисима које им библиотека нуди. Ово није лак задатак.

Изазови за Високошколске библиотеке и високо образовање

Развој и усвајање стандарда за библиотеке зависи од тога како библиотеке реагују на развој технологија. Високошколске библиотеке у САД су у средишту великих промена. Док су у библиотекама и даље у већини ресурси у штампаној форми, колекције у дигиталној форми се невероварном брзином увећавају. Удружење научних библиотека је објавило да је 1992. просечно у библиотекама било утрошено 3.6% буџета на електронске ресурсе; 2004. проценат се попео на 31.3%, уз напомену да буџет библиотека у овом периоду није растао.

И док је набавка дигиталних ресурса расла, библиотеке ипак очекују да задрже своје

штампане материјале, чак и онда када постоје дигитални дуплици. Врсте материјала се сада стално трансформишу тако да су библиотекарима под великим притиском да одрже корак са новим технологијама. Све то ствара велики финансијски терет за библиотеке. И поред тога у многим институцијама управо су библиотеке те које предводе у технолошком унапређивању, и имају значајну улогу у техничком развоју приступа информацијама.

У последњих десет година дошло је до великих промена у размишљању универзитетских лидера о универзитетским библиотекама и њиховим директорима. Многи ректори разумеју развој технологија, али још увек траже од директора библиотека да им објасне начин рада данашњих библиотека, шта раде, и зашто је неопходно да се настави са набавком штампаних колекција упоредо са електронским, и зашто се и даље подржавају традиционални библиотечки сервиси док се истовремено развјају нови електронски сервиси. Директори библиотека су ти који морају да нађу начин да библиотека допринесе циљевима самог универзитета и да помогне у стварању знања.

Да би могло да се одговори на најзначајније питање, колико библиотеке доприносе у образовању студената и у развоју истраживања на факултетима, нарочито у окружењу

нових технологија, библиотекари тестирају методе сталног коришћења електронских ресурса и описују их. Овај посао на стандардизацији електронских информација заједнички се спроводи у библиотечкој заједници и међу издавачима и продавцима електронских информација. Сада статистике као што су број купљених електронских часописа, број купљених електронских часописа са пуним текстом, број потребних рефералних извора, цена електронских материјала, број приступа сајту, величина библиотечке дигиталне колекције, затим број виртуелних трансакција путем имејла, вебсајта или неког другог начина комуникација улазе у остале библиотечке статистике.

Данас се поставља питање шта библиотеке и библиотекари још треба да ураде.

Свакако морају да одговоре на захтеве друштва и да обезбеде квалитет. Библиотека мора да подржи задатке које је њихов универзитет поставио. Библиотеке морају да нађу начин да својим корисницима представе нове технологије, да их обуче како да пронађу, приступе и оцене информацију. Библиотекари покушавају да одговоре на све ове задатке. Иако одговора на сва ова питања и захтеве још не постоје, широм Америке библиотекари покушавају заједнички да развију мере и дефиниције које ће бити опште прихваћене.